

REDACTIA

Arad, Deal Ferenca-utoza nr. 20.

ABONAMENTUL

Pentru Austro Ungaria:
pe un an 20 cor.
pe 1/2 an 10 "
pe 1/4 an 5 "
pe o luna 2 "

Nr. 1 de Duminică pe un
4 coroane.

Pentru România și străinătate
pe an 40 franci.

Manuscrise nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA

Arad, Deal Ferenca-utoza nr. 20.

INSERTIUNILE:

de un șir garmond: prima
dată 14 bani; a doua oară
12 bani; a treia oară 8 b.
de fiecare publicațiune.

Atât abonamentele, cât și
insertiunile sunt a se plăti
înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitat 502

Scrisori nefrancate nu se primesc

TRIBUNA POPORULUI

In preajma alegerii.

Sunt zece luni de când cea mai bogată și una dintre cele mai întinse diecese române, Diecesa Aradului, trece printr-o frământare ne mai pomenită în istoria bisericii române autonome.

Cu entuziasm rar și după lupte grele, Sinodul alesese la 12 Iunie episcop pe vicarul *Vasilie Mangra*.

Și dușmanii personali ai lui *Vasilie Mangra*, în primul rând cei căzuți cu al lor candidat, și ziarele maghiare au început însă o așa campanie împotriva celui despre care și „Telegraful Român” scrisese că „e bine ales”, încât guvernul a găsit admirabil prilej de a îngenunchia biserica noastră autonomă.

Vom scrie odată istoria acestor frământări. Ea va lumina pe toți și va face pe cei buni să se cutremure de faptele hamsiștilor.

Acum vrem să insistăm numai asupra însemnătății alegerii demâne.

Ea înseamnă o isbândă cum nu s'a mai repurtat în istoria noastră bisericească dacă majoritatea compactă din rândul trecut va rămâne strânsă la un loc și va duce la isbândă — *causa*. . . Zicem — *causa* — căci dacă vorba e de *persoană*, un singur lucru poate să preocupe: să nu iasă ales cel pe care Sinodul de două ori l'a declarat nevrednic de a fi episcop.

Și când a fost ales *Mangra*, s'a urmărit nu ridicarea lui în scaunul episcopesc, după care n'a alergat, ci să se respingă cel-ce și cu dușmanii bisericii noastre s'a întovărășit, numai ca să pună mâna pe mitră. . . Să pună nu preocupat și dornic de mărirea bisericii atacată din toate părțile, ci ca să asigure încă pe un pătrar de veac domnia numeroaselor sale rudeni. . .

Toți ni-am dat seamă ce ar fi nepotul episcop și unchiul mitropolit, ear sftnici în jurul lor de cea mai slabă specie. . . De aceea, zadarnic a sărit la mijloc *Ioan Meșianu*, nici autoritatea lui de mitropolit n'a avut farmecul să asigure reușita lui *Hamsea*.

Primejdia s'arată ear pe orizont.

Cei, cari astă-vară au stat ca zidul, acum încă și mai tari să fie, căci de atunci încoaci alte și noi primejdii s'au îngrămădit asupra bisericii noastre autonome. Unul să nu se clatine, căci de data asta e vorba să dovedim că nu primim să ni se comande pe cine să alegem episcop.

Mai ales în asta zace importanța alegerii.

Cine mai are în privința asta vre-o îndoială, cetească următoarele rânduri din „*Arad és Vidéke*” (dela 11 c.)

„Din punct de vedere al ideii de stat maghiar este foarte-foarte de dorit ca din urnă să iasă biruitor numele lui *Augustin Hamsea*, candidatul elementelor moderate.”

„Nu scriem acestea pentru a ne amesteca incompetent ori pentru a presiona. Ci din punct de vedere mai înalt: punctul de vedere național maghiar. Ajungerea la valoare al acestuia am considera reușita lui *Hamsea*.”

În al doilea rând e vorba să se aleagă odată cap diecesei și să reintrăm cu toții în liniștea atât de necesară binelui bisericii.

Sinodul actual a dat dovadă de atâtea ori că înțelege situația și că se conduce numai de dorul propășirii afacerilor obștești.

Așteptăm deci cu deplină încredere și votul de mâne, asupra căruia sunt ațintiți ochii nu numai ai celor din Diecesa, ci ai tuturor Românilor.

D-zeu să ajute celor drepti!

Luptele Ungurimei. Sub acest titlu „*Budapesti Hirnap*” dela 10 c. scrie un articol alarmant. Zice că numeroase comune maghiare se — romanisează. *Indeosebi în prezent Românii sunt foarte — agresivi!*

Pe semne în chipul acesta vrea „*mitul ziar*” să motiveze actualele primejdii. . . *Fabula cu Lupul și mielul.*

Ear luptele — în sate — le pierd Ungurii din cauză că nu se conduce bine campania în — centre.

Intre altele, scrie:

„Fiecare Ungur nepotrivit pentru slujba în care totuși ajunge prin protecție, este câte o luptă perdută. (Intre parantes fie zis, de oare-ce la noi a servi în provincie se consideră ca pedeapsă, la periferii nu ajung cei mai potriviți oameni. Și totuși ne plângem că perdem la periferii. Câte odată (ba aproape totdeauna! Red.) funcționarii maghiari nici nu înțeleg limba poporului, și totuși cerem ca ei să domineze? Asta s'ar fi potrivit pe vremea lui *Djinghiscan*, dar acum nu mai merge!”

Subscriem și noi.

Vorba e numai că dacă într'adevăr comunele maghiare dintre români se prăpădesc, asta-i o dovadă de puterea Românilor ear nu de — răutatea ori ticăloșia lor. . . Ear funcționarii maghiari să știe limba celor cari îi plătesc nu pentru a-i stăpâni, ci pentru a-i servi bine și cu credință. . . Așa ar fi moral.

Datoriile Ungariei?

Să lăsăm să ni-o spună Dr. *Do-bránszky Péter*, scriitor maghiar, care colaborează la „*Budapesti Hirnap*”, cel mai de frunte ziar maghiar:

„În Ungaria numai statul are peste 4614 milioane de coroane datorie, ba este cu 1 miliard întreg mai mult decât vom ca-

pitalisa renta anuală de peste 60 milioane ce am primit, cu ocaziunea transacțiunii din 1867, asupra noastră din datoria de stat austriacă. Așadar singur statul datorează cu peste 6 miliarde coroane. Datoriile proprietarilor fonciari ai țării în cambii și alte datorii fac încă mai multe miliarde.

Eată: Ungaria creditorilor, pământul și poporul străinilor. Nu ar fi așa mare pericolul, dacă creditorii aceia ar fi patrioți maghiari, pentru-că atunci Ungaria în tot chipul ar fi a maghiarilor precum Franța este a Francezilor și Germania a Germanilor.

Deși înoată statul până la gât în datorii, nu-i nimica; pentru-că avem contra-valoare în căile noastre ferate, în fertilitatea noastră pământ, în edificii, institute de învățământ, în justiție, în programul nostru cu un cuvânt în Ungaria reconstruită. Avem contra-valoare! Dar a cui este contra-valoarea aceasta? A acelor, cari au împrumutat banii pentru acele căi ferate, pentru acele edificii, pentru acea Ungarie reconstruită, care acum este a creditorilor, a căror vigili și iogași suntem noi. Venitele căilor noastre ferate, a palatelor, a pământului și a muncii noastre este a creditorilor. Proprietarul abea îi rămâne pânea de toate zilele în multe casuri însă nici aceasta, insuportabilele sarcini perd proprietatea însăși, precum ne dovedește eclatant șirul nesfârșit al licitațiilor. Într'un an se licitează 19—20,000 proprietăți cu prețuri forțate.

Și datoriile se îngrămădesc mereu. Poporul amenință tot mai mult pe bieții noștri proprietari. În decursul anilor 1891—1901 în ultimul deceniu cu 1 miliard și 279,000 coroane au sporit sarcinile înregistrate în cărți funduale a pământului maghiar după-cum ne arată statistica guvernului. Zi de zi 50—60 familii maghiare ajung la sapă de lemn numai prin licitații. Zi de zi 250—300 de buii magiari devin cerșitori. Din familii străvechi per binele coravuri maghiare. Se sgduie Ungaria în familiile ei, în virtuțile ei. Căderile materiale îi urmează depravația morală. Veneticul nu este maghiarul vechiu. Noua Ungaria este mormântul Ungariei vechi. Nu mai e cultul vechiu pentru pământul patriei. Pământul câștigat la licitație înaintea străinului nu e sfânt, nu e patrie în care trebuie să trăiești și să mori, ci obiect de precupețit, marfa de țerg, aș și al meu, mâne al tău, care dă mai mult pe el.

O fatală sguidire economică este aceasta,

George Baritiu și amicii săi.

— Corespondență. —
(Urmare).

Acum când o aristocrație ca aceasta ține în mâna sa destinele țării, când ea legiuiește și executează cele legitime pentru țeară, poți, Domnule, să aștepti vre-un bine, vre-o înaintare, vre-o fericire? Dumniata știi prea bine că, pentru-ca să se facă o țeară fericită trebuie două lucruri: oameni și bani; din cele zise ai văzut că Țeara Românească n'are nici oameni nici bani. Trei-patru înși din aristocrație sau altă clasă, care se vedă a fi mai buni, slobozi, patrioți nu pot face nimic în potriiva mulțimii cei mari: vorbele și stăturile lor zboară în vânt și întreprinderile lor mor odată cu nașterea lor, pentru-că acei 3—4 patrioți buni nu sunt ascultați, nu sunt sprijiniți de nimeni. Stingându-se aristocrația de acum, așteptăm alți aristocrați și mai rei. Cei vechi, dacă n'aveau învățatură, nu cunoșteau însă trebuințe; cei care vor urma au însă o învățatură rea și cunosc trebuințe mai multe, pentru-că au fost pela Paris și pela Londra ca să aducă poliți, pe care să le plătească Țeara-Românească cu dobânzi mai grele decât cele de până acum. Nu ne rămâne dar nici o nădejde de îndreptare pentru aristocrația noastră; durerile țării nu se vor sfârși și nefericirea ei nu știu când va înceta de a mai crește!

Ași cunoaște două mijloace prin care să se derapește aristocrația; dar și acestea atât în teorie cât și în practică nu se potrivesc cu scopul meu. Cel dintâiu ar fi ca să se formeze o aristocrație secundară, după-cum sunt Wigs în Angliera. Această

1) Descripția aceasta se potrivește numai grupării lui I. Câmpineanu, G. Cantacuzino și I. Rosetti, care conducea loja masonică și politica ei național-liberală în București. Fl. Aaron dă și alura dovezii că servea în acest timp politica lui I. Câmpineanu

2) Decel o aristocrație cu principii liberale. Ea era în formare și la 1848 a avut un rol bine cunoscut.

aristocrație ar putea să dărapene pe cea mare și atunci s'ar putea nădăjdi bine pentru țeară. Dar, Domnule, nobilimea cea mare a închis drumul nobilimei cei mici de a nu se putea înălța, sau a molipsi-o de toate relele, în care se tăvăleşte ea. Așadar acest mijloc nu poate isbuti. Celalalt mijloc este ca poporul celalalt să-și cunoască drepturile sale și să ia sau să își facă singur ceea-ce aristocrația nu vrea să-i dea sau nu vrea să-i facă. Ah, Domnule, acest mijloc ar fi cel mai sigur și cel mai drept, dar este foarte primejdios. Cea mai mică mișcare a norodului de aici ar hotărî umbra de neatărnare de care se mai bucură Țeara Românească și s'ar da pradă. . . Alt mijloc nu mai cunosc prin care s'ar putea schimba mai curind starea aceasta ticăloasă a lucrurilor în care ne aflăm, decât vremea care, ce știi, cu încetul ce poate să aducă și pentru Țeara-Românească!

Astfel, Domnul meu, o castă stricată și înrăutățită tiranisește o țeară ursită, după-cum se vede, numai ca să sufere; astfel patrioții cei buni gem sub jugul ei, fără a putea cu învățatură, poveștile sau lucrările lor a face ceva folositor pentru tot publicul; astfel toți Românii dintr'această țeară așteaptă încremenit ceasul când să se sfârșească durerile lor; fără a putea ei să-l grăbească, cel puțin se mângâie cu nesimțirea și cu neștiința că ei pot fi vrednici și de altă stare mai bună.

Eu isprăvesc această materie ticăloasă, despre care îți scriu cu inima pătrunsă de durere și cu ochii inecați în lacrimi. Dându-ți pe scurt isvorul, D-Ta lesne vei putea să-ți faci o idee bunicică despre toate pricinile care opresc înaintarea Țării Românești. Având prințipul, poți argumenta despre toate cum îți va plăcea și atunci încetează de a ne mai învinovați că aici nu se face nimic, că acele care se întreprind a le face mor de-odată cu nașterea lor.

Aceste țile scriu, Domnule, numai spre știința D-Tale, ear nu ca să umpli rinduri în foaia D-Tale. Mie mi-e rușine să ne scriu ocară, dar să o mai vedem și tipărită! Însă ce zic? Și cu scrisul și cu

tipăritul putem să dăm de primejdie; pentru-că înrăutățitii vor să treacă înaintea lumii de oamenii virtuoși. Păstrează dar aceste secrete pentru D-Ta și pentru prietini D-Tale și fii încredințat că nu din afară, ci din lăuntru nostru vine tot răul de care păținim și vom pătimi încă multă vreme, fără nădejde de tămăduire.

Cu prilegiul acelor scrisori a D-tale, ce ai binevoit a-mi adresa, m'ai întrebat dacă folosește a satiriza. La aceasta răspund că o nație neînvățată cum sunt Românii trebuie să se învețe să se încordeze satira și să-i muște amar. Ori-și-cum, trei pilule de învățatură în doză mare și două de satiră în doză mică socotim că folosește mult la boala de care păținesc Românii peste tot.

Am făcut punere la cale ca să și-se trimită „România” noastră; dar te rog nu o supune la o critică aspră. Socotește ca aici la noi: *Dant veniam corvis vexant censura columbas*; în casele aristocrațiilor se cetesc scrisesele lui Voltaire, Rousseau, Diderot, Helvetius, Volney, Abbé Laménais și jurnalele cele mai liberale franțoești (pe semne ca să se strice și mai rău) și norodului celuiulit nu-i dă voie să știe nimic, mai cu seamă din țeara sa! Suntem siliți să scriem secături, ca să astupăm ochii aristocrațiilor și să împărștiem gustul cetiturii, fiind norociți ca cu mijlocul acesta să fermecăm pe publicul cel de jos, atunci la anul o să schimbăm coarda, apoi iasă unde va eși. . .

(Va urma)

Fl. Aaron.

1) Nu putem trece peste acest șir de nume fără a remarcă faptul, că Aaron nu înțelegea, nu vedea influența bună ce-au avut-o acei scriitori, pe care-i cultiva, mai mult decât alții, toată puținii oameni buni ce-i laudă chiar el mai înainte. Reiativ la abatele Laménais și influența lui compară studiul lui Bogdan-Duică asupra lui Alexandru Russo (Convorbiri literare, 1901). Afară de cele spuse acolo este de notat că scrierea *Paroles d'un Croisant* a fost tradusă la 1848 și publicată anonim de Dionisie Romano, mai târziu episcop la Buzău. Dionisie era de naștere Transilvănean din Sibiu (în Sibiu).

crisă mare și omorătoare socială și națională care rupe în două spinarea poporului maghiar, clasa mijlocie a proprietății. Impotriva înundării datorită trebuie să ridicăm stavilare cu ajutorul unit al statului și al națiunii. Trebuie să punem capăt cheltuielilor peste puterile noastre. Isoare de venite noi să deschidem din economie, industrie și comerț. Ne-a năpădit concurența universală; a luat prafurile produselor noastre, ne-a despoiat de resurse de venit. Acum mai în urmă cu vâmi grele se închide lumea înaintea noastră. În astfel de situație miserabilă, această săracă țară economică nu poate suporta șase miliarde și go milioane cheltuieli de stat. Cu atât mai puțin cheltuieli noi noile milioane proiectate cu pretenziunile militare.

Augustin Hamsea.

IV.

"Căci de nu știe cine-va chivernisi casa sa, cum va purta grije de Biserica lui Dumnezeu?" Cităm cuvintele sfântului Apostol Pavel din epistola sa primă (c. III. v. 5), pe care a adresat-o lui Timotei, pe care-l rânduse episcop.

Va să zică sfântul ridică la însemnătatea unei condiții către episcopie încă și simpla îngrijire înțelepțească a casei proprii.

Nu-i vom cere Cuvioșiei Sale aci socoteala pentru neglijarea sfintei mănăstiri a Bodrogului, pe carea o părăsește multe zile d'alungul contra canoanelor și a statutului organic, fără motiv binecuvântat; nici îl vom întreba mai de scurt de rostul lăcuinței ce o are închiriată în Arad, strada Forray, poate tocmai pentru cauze nebinecuvântate.

Din contră, vom releva felul: cum și-a plinit Cuvioșia Sa cinstita și importanta misiune de educator și purtător de grije a Institutului diecesan. Ceea ce e mai mult în sine decât grija unui cămin familiar. De aci apoi cu atât mai mult iese în relief, în fața candidaturii Cuvioșiei Sale la Episcopie, actualitatea celor ce urmează.

Cere Apostolul la locul citat dela candidatul la episcopie să fie „nebețiv, negrabnic a bate, ne lacom la dobândă urită ci blând, nesfadnic, neubiitor de argint”. (loc. cit. III. 3).

Am subliniat momentele, prin cari vrea Apostolul să țintească la ceea ce noi numim azi stăpânirea de sine, sau ceea ce și împăratul-prooroc David, pentru a bine-plăcea lui Dumnezeu și a ști guvernarea oamenilor, cu trei mii de ani mai înainte și-a cerut dela Iehovah: „Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule, și cu duh stăpânitor mă întărește”. Ps. L.

Natural de altfel, căci cum va stăpâni pe altul acela, care nu e stăpân pe sine însuși?*)

Că nu din bun îndemn — cel puțin nu din motive pedagogice-educative și-a vrit Cuvioșia Sa vrajba în casă, în Institutul diecesan: cel

*) Tare ținem, că de-ar sjunge lucrul la votare din partea foștilor elevi ai seminarului teologic din Arad, ar rămâne Cuvioșia Sa pe jos cu votul blândetei, neubiitor de ceartă, va să zică al stăpânirii de sine. De aceea nici n'a știut și nici n'a putut să și stăpânească elevii. Și de ne-am pune bine, nu multă trudă, și-am afla și foști elevi cari au fost răi certaji și ocărâți, de nu și injurați — poate și de drac, de către Cuvioșia Sa, mai ales când se schimbă zodiile, la lună nouă; nu știu cum să mă exprim altcum, că n'am învățat la Paschalie. Și nu odată a fost luat în biruință Cuvioșia Sa de către acest duh al nestăpânirii de sine; și nu știu: de va fi fost vre-odată supus exorcismelor, sau fi-și va cetit, ori ba, când va în viața slujba lui Mare-Vasilie: Ceartă-te pe tine Domnul, diavole; căci capete luminate în ale psihopatologiei recunosc iarăși adevărul bătrân de zile și demaștră, că la turburări sufletești există multă putere vindecătoare în rugăciuni.

puțin asta i-o concedem și noi. Că vrajba mare însă și resboiu de spirite s'a trecut în institut sub Cuvioșia Sa: asta iarăși va mărturisio flește-care cunoscător al referințelor interne de pe vremuri ale institutului. Ba, am ști face că nici I. P. S. Sa Domnul Mitropolit, pe atunci drept-credinciosul Episcop al Aradului, încă nu ne-ar desavua.**)

Ear faptul că au existat gâlceavă și turburări în institut: ce altceva să denoate, decât nedestoinicia Cuvioșiei Sale în conducerea acelu institut? Mai bine zis, în vorba noastră de mai înainte: Cum va stăpâni pe altul cel ce însuși n'are duhul stăpânirii de sine?

Nici de loc, nici de timp fisic nu dispunem pentru a desvli toate greșelile Cuvioșiei Sale în conducerea institutului. Dar nici nu o vrem asta.

Totuși însă pentru a justifica afirmațiunea că, în trecutul Cuv. Sale din fruntea conducerii institutului teologic și în nex cu întrebarea Apostolului, pusă mai sus, nu aflăm temeiul vredniciei către episcopie: vom presenta, drept ilustrare un caz din cele multe, în notiță subliniară***), o chestie carea la vremea sa ajunsese și în publicitate.

Era vremea vântoaselor aceea; în institutele diecesane așa mergeau lucrurile — strună; și tot pe asta strună ar merge în diecesa întreagă când Cuvioșia Sa ar fi vlădică.

Asta e temerea întemeiată a noastră.

*

Dar n'am revrat un alt moment, tot negativ, din viața internă a institutelor diecesane de sub conducerea Cuvioșiei Sale: disensiunile regretabile dintre elevii institutului pedagogic și al celui teologic, pornite din cauza lipsei de tact a Cuvioșiei Sale în sinul societății de lectură a elevilor, și duse apoi până la stadiul

**) Eată drept exemplu un caz:

În ziua de sfântul Nicolae din Mira Liciei, anul Domnului 1893, s'au prezentat înaintea feței P. S. Sale Domnului pe atunci Episcop Ioan Mețianov, cu jalbă contra Cuvioșiei Sale, toți teologii afară de contingentul de bolnavi și de căț-va reeruiți aserviți. — Și apoi atari apariții să fie flor de cue și efuș normal al spiritului de educație?

*) În vara anului 1897 I. P. S. Sa Domnul Mitropolit actual, pe atunci episcop al Aradului, delegă un comisar consistorial să cerceteze neorânduile din seminar, ajunse deja în publicitate. Dictum factum. În ziare se insista însă ca o atare anchetă să se constituie, cară să știe preste influența Directorului. Ei, și asta numai de flor de cue?

Că era îndreptățită aceasta așteptare, se vede din consecvențe.

Comisarul consistorial dă în publicitate vorba, că vina neorânduilor e perfectul, care, în sine privit, e de altfel numai organ subaltern Directorului și fără putere executivă.

Prefectul însă, un teolog absolut și cancelist la Consistor, care și făcea de altcum datorința în sus prin rapoarte către Direcțiune, și carele raportase că economia dela institut ține „costoși” în sarcina bugetului Consistorului din vîptul institutului, se desvinovăște de asemenea prin o declarație în public, cu alte cuvinte: se pune p'un teren opus declarației comisariului.

Intră în vorbă și n'joc femeia — economia-l pune bine pe prefectul și e absolută de gravaninele ridicate contra dărilor. Declarația respective desvinovășirea publică însă a prefectului nu întîmpină, nici până azi, nici măcar un șir de desmințire în timp ce și neorânduile durare și mai departe în institute. Ear drept desmințire a declarației prefectului, trebui aceasta să ia frunză n'buza și să zică adio prefecturei și Consistorului, ear colac pe pupăză fu, că nu i se cântă la noi în diecesă, în jur de altar — „Isaia dăntuește”!

La noi fu nevrednic și nu se putu ferici; în diecesa soră a Caranabazului însă putu, ca om tînăr, să înființeze un institut de credit și economii.

tristei privilegii a re boiului dintre preoțimea și învățătorimea noastră.

Ce a sementat acolo Cuviosul Director în calitate de președinte, ceea se seceră azi în viața publică socială-bisericească în diecesă. Sementat-a pilde rele și vîntul discordiei între cei-ce la vremea lor — unul dela altar, altul din școală — în solidaritate aveau să muncească pentru înaintarea poporului și întărirea bisericii naționale, — ear acum se seceră furtuna zavistiei, căci „exempla trahunt” — exemplele mai îngrab se înstăpănesc peste pornirile sufletelor tinere, decât multe teorii și excursii de cuvinte, mai ales dacă acele pilde vin dela cel sus-puși.

Sub titlul educației să nu pui stavilă reului ce s'ar ivi, ci să contribuie și tu, direct ori indirect, la potentarea destrăbălării: asta e ceva condamnabil, și te faci responsabil, în fața societății întregi.

Răspundă și Cuvioșia Sa pentru faptul, că a cultivat disensiuni între elevi în sinul societății de lectură, acolo, unde cel mai bun teren l'a avut de a deprinde la muncă solidară pe cei ce azi, ca preoți și învățători, mai ales din cei eșiți din școala Cuvioșiei Sale, nu încap ual de altul într'un sat, ei poartă resboiu unul contra altuia, în numele înaintării noastre, în fapt însă în detrimentul bisericii și al intereselor noastre culturale-sociale.

Răspundă Cuvioșia Sa dacă nu are parte de merit la acest resboiu civil în diecesa noastră; justifice-se dacă se poate, dar ținând cont de cele ce le vom espune.

În sinul societății de lectură numai constituțional nu a fost: cum vor ave deci elevii respect de lege în viață, dacă între păreții școlii s'a făcut esemplu odios de călcare de lege acela, care trebuia ca și în mod practic să le infiltreze în suflet închinarea înaintea legii? — Dar s'o dovedim, căci a afirma numai, prea e ușor, și prea nu în-samnă nimic. Din lungul șir de abuzuri ce le-am ști expune, ne vom restringe cât numai e posibil.

Aveau elevii institutului pedagogic statutele societății, recunoscute ca atari și aprobate de P. S. Sa dl Mitropolit actual, de pe vremea când era Episcopul Aradului. Statutele garantau elevilor de a-și alege president în persoana vr'unui membru al colegiului profesoral dela institut. Cuvioșia Sa însă alta și nimic, numai că Directorul e președintele natural și că altul nu poate fi. Bă provoca chiar și statute de pe vremea episcopului Ivackovici, adăugând că aceste abrogă pe cele iscălite de P. S. Sa Episcopul Mețianu. M'ăși înțeles, oameni buni?

Dar las' că în anul școlar cu pricina, nu se putu nici măcar constitui societatea de lectură, până ce în Februarie nu se duse tinerimea teologică cu jalbă nouă la P. S. Sa, în timp ce elevii pedagogiului: unii nu cutezau să grămujde vr'un cuvînt, altcum — nu era bine; ear cealaltă parte erau buni-bucuroși cu Cuvioșia Sa. De aci apoi partide între elevii aceluiași institut cari aveau menirea de a să-virși împreună opera luminării în diecesă; de aci vrajba, zavistie între elevi, școală de spionaj și denunțare, persecutări odioase și multe alte rele. Și toate acestea se petreceau sub ochii și din greșeala Cuvioșiei Sale. În loc de a șana relele, le tolera și încă cu frunte ridicată, cu aer fariseic, fiindcă și putea măguli slăbiciunile proprii de a se cocoța cât de cât sus, unde numai se poate.

Și s'o știți și asta: când cu jalba — ne molcomi I. P. S. Sa, în contul propriei iscălituri archierești carea ga-

ranta drept de alegere, să fie directorul president la societatea de lectură.

Asta l trebuia Cuvioșiei Sale, și nimic mai mult; încolo — societatea de lectură măcar în creștet, numai Cuvioșia Sa fie de asupra. Dar halal d'asa un cap de president și de spor în societatea de lectură!

Nu vom atinge mai amănunțit despre felul — cum și pretextele sub cari odată a despărțit Cuvioșia Sa societatea de lectură a elevilor dela institut în una a teologilor și alta a preparanzilor, provocând de basă o rezoluțiune ministerială neesistentă, ori adevărul spunându-l: pentru-ca să rămână president cel puțin la societatea pedagogilor, dacă teologii nu-l vor. Ear alta-data, când credea că au eșit din legăturile institutului spiritele opozante din trecut, le-a reîmbinat, sub cuvînt că nu dispune de atîta timp să conducă ambele societăți separat.

Iar o probă de lipsă de sentiment constituțional și de exemplu condamnabil.

Tot așa să trecem fără a înșira pre lângă pagubele morale ale soc. de lect. încă și pe cele materiale, cari, ajungînd la urma urmelor în deplină lumină înaintea superiorității diecesane, aceasta trebui să aște espedientul pentru-ca Cuvioșia Sa să treacă din capul societății de lectură — ad acta.

Doamne, cum ar sta azi societatea de lectură dela institutul teologic-pedagogic atît în respectul material cât și moral, dacă nu plana preste densa duhul Cuvioșiei Sale!

Atari stări de lucruri, apoi, ca cele expuse, cum le-a știut concorda Cuvioșia Sa cu menirea unui institut de educație și cu interesele unui neam avisat la multă tărie de rezistență în afară, și la multă muncă solidară în lăuntrul vieții sale publice? Nu înțelegem!

Tot astfel, om cu resoane sănătoase nu va înțelege și nu-l va ierta Cuvioșiei Sale, că a prigonit tinerii „insubordinați”, cari cu obraz cinstit i-au făcut opoziție în sinul societății de lectură între împrejurări ca cele schițate mai sus. — Și în fine „insubordinații” să fie vina, dacă conducătorul scapă frînele conducerii, pe cari nu e capabil ale manua?

Dar va înțelege omul calm și cumpătat pe de alta parte, că exemplul nemoralizator — ca să nu zicem demoralizator — al Cuvioșiei Sale, stîlciua cu carea s'a impus sufletelor tinere, nematură încă, le-a predispus pentru servilism în fața celui puternic, și pentru imitare în fața celui simil ori inferior.

Priviți, Vă rog, sfașietorul tablou al vrăjbei dintre învățătorimea și preoțimea noastră încă și prin aceasta prismă psihologică și, dacă nu ni-se va da toată dreptatea în punctul acesta, sigur, ni-se va recunoaște că am arătat cu degetul cel puțin o cauză a acestei îngrozitoare rani a a corpului nostru național-bisericesc.

Noi am ști să povestim multe inconsecvențe și salturi morale mortale de ale Cuvioșiei Sale de am vrea să ne estimem. Intenționat însă nu o facem aceasta, că și de altfel prea ni-se impută patimă. Noi însă decât patimași ca tot ce omul se naște în lume, mult mai mult suntem geloși, cum am mai zis, de interesele bisericii și neamului nostru, tocmai pentru-că ni s'a dat prilejuri nenumărate să-l cunoaștem pe Cuvioșia Sa în deplina nuditate sufletească.

Deși ne stă în putință deci, totuși nu o vom face să însemnăm la răvaș, amănunțit, ci numai atingem

În general disciplinare pornite din răsunare — lângă treceri pe sub mână, nepedepsite, a unor cazuri de imoralitate; de furt de beție; nici vom aminti de disciplinar pornit pe struna aspirațiilor la merite patriotice; tot așa vom retăcea cazul cu o sentință bisericească adusă în cauza unui „in-subordinat“, pe carea Cuvioșia Sa nu a avut curajul a o apela ș. a. ș. a.

Bun material de exploatat ar fi toate aceste cazuri. Intenționat retăcem amănuntele, rezervându-ne datorința probațiunii dacă va cere trebuința.

* * *

N'am intenționat deschiderea ranelor trecutului, ci numai să se știe că în trecut au existat acele rane, și că din vina Cuv. Sale au existat ranele, cari altcum azi sunt trecute în stadiul de cicatrizare, în cât privește stările din institutele diecesane.

Din contră am intenționat să-l prezentăm pe Cuviosul în adevărata-i nuditate a sufletului său de știință și de porniri nobile.

Și am mai intenționat că din fapte din institutul diecesan de sub Cuvioșia Sa, să se știe direct ori tolerate, să se facă evidentă în dreptățile întrebării de actualitate a Apostolului Pavel: „De nu știe cineva chivernisi casa sa, cum va îngriji de Biserica lui Dumnezeu? (I. Timotei III. 5).

Din parte-ne nu ne îndoi: Duhul Sfânt, carele știe să se valorizeze în Biserica lui Christos și în mijlocul valorilor patimelor omenești, nu va lipsi nici de asta dată, a treia oară, din mijlocul Bisericii.

Biserica va răspunde și a treia oară — sumețului fariseu, neiscusitului cărturariu și părtășului dușmanilor Legii și Neamului Românesc.

„Și așa spărcuită (risipită) oastea și fără nici o tocmeală, au plecat și Vodă — fuga“.

NOUTĂȚI.

ARAD, 11 Februarie n. 1903.

Știri personale. Ieri cu trenul de 4 a sosit în Arad P. C. Sa protoscelul Dr. E. Roșca, pentru-ca în calitate de mandatar mitropolitan să conducă alegerea de episcop. La gară i-au eșit într-o întâmpinare P. C. Sale protoscelul I. I. Pap, președinte al Consistoriului cu secretarul consistorial V. Goldiș, directorul seminarial și asesorul R. Giorogariu și protopropul V. Beleş.

Tot ieri a sosit în Arad amicii noștri M. Velicu, Dr. C. Ardelean, C. Rosa, A. Petrovici, T. Oprean, și Dr. I. Trăilescu.

Parastas pentru asesorul Cristea. Luni s'a implinit un an dela moartea asesorului consistorial Nicolae Cristea. Din prilejul acestui trist aniversal s'a servit în biserica din suburbiul iosefin în Sibiu parastas la care serviciul divin a fost oficiat de protopresbiterul asesor-consistorial Mateiu Voileanu, asistat de presbiterii Petru Simțion, paroch al bisericii din suburbiul iosefin, Ioan Broju, preot militar, și de protodiaconul asesor consistorial Dr. Miron E. Cristea. Cântările funebre le-a cântat corul seminarial, instruit de profesorul D. Cunțan. Pe lângă membrii familiei răposatului, a asistat la serviciul parastasului numărul public.

„Originea Românilor“. Domnul Dr. Weigand, profesor la universitatea din Lipsca, a ținut în 31 Ianuarie n. în aula universității din Lipsca o conferință publică despre originea Românilor, în fața unui public numeros, compus din profesori universitari, oameni de știință, domni și doamne din elita orașului Lipsca și din studenți și studente din toate naționalitățile.

Hamsiștii desolați. Faptul că de asta dată I. P. S. Sa Mitropolitul n'a venit să prezideze alegerea de episcop a produs mare consternare între hamsiști. Știu și copii, că dacă I. P. S. Sa ar fi sperat cât de cât în învingerea lui Hamsea, venea cu suită mare la Arad.

Luăm act. Intr'o slabă replică (nu răspuns, d-le Moldovene) ce dau răspunsului redactorului nostru, confrății dela Sibiu ne asigură că instituțiunea cu „Strohmannul“ vor desființa-o... După cele pățite cu Mohan nici nu le rămâne altceva de făcut.

Vorba e să nu fie prea târziu. La tot cazul a fost mare greșală să se prezinte la Cluj cu 11 procese incriminate și cu un „Strohmann“ infirmit. Puté să treacă și Mohan pe „tarimuri“ — cum zicea Popa Necșa — unde nu ajunge mâna procurorului din Cluj. Se economise astfel 11.000 coroane amendă și celelalte mii spese ce vor mai fi.

Și fiind-că se desființează postul de „Strohmann“, punem întrebarea: la procesul ce va urma, prezinta-se-va voinicosul domn Raica dela Ploiești, ori rămâne ca Mohan să mai stea mai un an două și pentru acest mare viteaz?

Cât privește aserțiunea că Slavici a introdus instituțiunea cu „Strohmannul“, să-și amintească confrății dela Sibiu că pentru Slavici n'a stat nimeni în temniță, ci atât el, cât și Cornel Pop Păcurariu, Macaveiu și noi toți câți am scris la „Tribuna“ am stat ani de zile în temniță, pe când Daianu, „venerabilul“ dela Cluj, Meșter și Silvestru Moldovan nu ne aduceam aminte să fi avut onoarea cu procurorii... Sept. Albini, Russu Șirianu și Dordea au preferit la 1893 să stea toți trei — pentru același articol — în temniță, dar Strohmann n'au pus...

Confrății dela Sibiu că fie deci mai modești, că până acum s'au dinstins cel mult spăgând oale al căror preț alții îl suportă.

În congregația extra-ordinară a comitatului Lugoj dela 7 Februarie n. membrii români au luat parte în număr mare. A interelat dl V. Tomici în chestia abuzurilor gendarmereștii. Apoi părintele Blajovan și Dr. G. Dobrin, în chestia simplificării administrației.

Interese mai generale românești nu s'au pus la ordinea zilei.

Hymen. D-șoara Maria Țerean și dl Dumitru Mohan anunță cununia lor ce se va celebra Duminecă în 2/15 Febr. a. c. în biserica din Sibiu (Suburbiul Iosefin). Să fie într'un ceas cu noroc.

Reuniunea română de muzică din Sibiu își va ține Concertul Duminecă în 2/15 Febr. a. c. în sala dela „Musikverein“ cu următorul program:

1. Două cântece bisericești vechi pentru cor mixt: a) O Crux, de Palăstrina; b) Laudă fiului lui David, de Jomelli.

2. Arie din opera „Nunta lui Figaro“ pentru o voce de supran (d-na Valeria Dr. Ben), Mozart.

3. Două coruri mixte: a) Colinda, de Tschaiowsky; b) Primăvara, de Jensen.

4. Arie din opera „Mignon“ pentru o voce de sopran (d-șoara Anița Onițiu), Thomas.

5. Două cântece slovești pentru cor mixt: a) Nu m'ar stănge dorul, b) Anică dela moară, de G. Dima.

6. Două cântece pentru Bass (dl Octavian Murășan) cu acompaniament de piano: a) Ce te legeni codrule, Scheletii; b) Doina, de Kirchner.

7. Amor și natură, terțet (d-na Maria Crișan, d-șoarele Theresa Dechler și Delia Olariu) și cor de dame, de Tschaiowsky.

Școala și limba. Cu ce entuziasm și ce încredere privesc oamenii înțelepți manoperele arhiepiscopului ministrului de culte să vede din ziarul „Alkotmány“ dela 10 c. unde vorbind despre stăruirea școlilor

catolice între altele zice: „un copil, care în etate de șese ani abia începe să înțeleagă cuvintele, nu poate fi instruit în altă limbă decât în cea maternă, și ori-ce altă perturbățiune e o silință zădărnice.“

Petiția burilor. Generalul Dewet a remis d-lui Chamberlain o petiție din partea boerilor conținând numeroase plângeri contra administrației din Orange.

Dl Chamberlain a încercat să apere administrația însă Dewet a răspuns că se teme de o rebeliune în urma nemulțumirilor provocate.

Înmormântarea lui Karaveloff. Sobrania a hotărât să se facă lui Karaveloff funeralii cu cheltuiala Statului.

O pensie de 6000 franci s'a acordat familiei defunctului.

Prințul Ferdinand a adresat văduvei fostului președinte al consiliului o scrisoare autografă de condoleanțe. De asemenea a asistat la înmormântare.

O îngrozitoare crimă comisă în Rusia asupra unei fete supuse română. Ziarele ruse sunt pline cu descrierea unei crime odioase, comise la parchetul și poliția rusă asupra persoanei unei supuse române. Vom povesti faptele, după cum sunt descrise de marele și autorisatul ziar rus „Petersburgskie Wiedomosti“.

În numărul 164 al acestui ziar, sub iscălitura principelui Michail Andronicoff citim următoarele:

„Intr'o corespondență din stația C. F. Tichoretska citim descrierea groasănică a unui fapt odios; acolo se povestea că un jude de instrucție dl Puzapp și-a ales printre călătorii C. F. pe o fată frumoasă, Tatiana Zolotova, supusă română, care călătorea spre Charcow, și ascunzându-se în bagajul fetei o sabie și o umbrelă, a arestat-o și a violat-o, apoi după-ce și-a satisfăcut pasiunea de bestie, a dat-o pe mâna soldaților, străjeri, cari la rândul lor s'au năpustit asupra nenorocitei victime și nu s'au mulțumit cu atât, ci o vindeau cazacilor pentru 40 copeici. Nenorocita fată pentru a scăpa din mâinile acestor sălbaticii ruși s'a sinucit. Muncitorimea din stație aflând despre cele întâmplate s'a resculat și a năvălit asupra soldaților, voind să-i lișezeze, a trebuit să intervie armata pentru a scăpa pe sălbaticii.“

„După aparițiunea acestei corespondențe, care a produs o enormă impresiune în Rusia, a apărut un comunicat al ministerului de justiție, prin care se confirmă faptul arestării supusei române Tatiana Zolotova, dar se adăogă cum că fata era o prostituată și a voit să fure o sabie.“

Voind să mă incredintez personal cum s'au întâmplat lucrurile, am plecat la fața locului și făcând o anchetă conștiințioasă am descoperit că cele denunțate opiniei publice de ziarul „Petersburgskie Wiedomosti“ nu numai că sunt adevărate, dar că cele întâmplate s'au petrecut într'un mod și mai infam și mai sălbatic. Se poate dovedi, cum că Zolotova, supusă română, deci o străină, care călătorea pe calea ferată, nu numai că a fost arestată, simulându-se furtul unei sabie, nu numai că a fost violată de zecimi de soldați în frunte cu un judecător de instrucție, dar că nenorocita străină a fost torturată până a murit, ear apoi spre a cocologi crima comisă, a fost omorâtă, turnându-i-se pe gât acid carbonic. Corpul nenorocitei fete a fost acoperit cu vânățăi, urme de unghii și dinți.

„Am stabilit cum că nenorocita Zolotova n'a fost o prostituată, dar că a avut în viața sa un roman, ceea-ce nu dă drept ministerului de Justiție de a numi pe nenorocita victimă cu numele de prostituată.“

„În fine, sunt dator a mai adăoga că parchetul a luat toate măsurile pentru a ascunde odiosul adevăr și a scăpa pe criminalii, astfel lucrătorii de pe C. F., cari s'au încercat de a scăpa pe nenorocita străină din mâinile călătorilor, au fost concediați și goniiți din localitate.“

Astfel descrie prințul M. Andronicoff cele întâmplate, declarațiunea sa a apărut

în marele ziar rus la 16 Ianuarie, eară a doua zi chiar, adică la 17 Ianuarie, ministerul de justiție a dat următorul comunicat, care este, prin urmare, al 2-lea cu privire la crima comisă:

„În numărul dela 16 Ianuarie al ziarului „Petersburgskie Wiedomosti“, de sub direcțiunea principelui E. E. Uchtomski, și sub iscălitura principelui M. Andronicoff, s'au tipărit niște fapte privitoare la arestarea și moartea supusei române Tatiana Zolotova contrarii cu totul celor descoperite de către parchet, de aceea ministrul de justiție, crezând necesar a afla tot adevărul, orânduște o nouă cercetare juridică a parchetului, cu care însărcinează pe judele de instrucție pentru afaceri de mare importanță (vajnim delam) a parchetului din Petersburg, pe dl Burlevski. Resultatul anchetei se va publica spre știința tuturor.“

Să așteptăm dar, ca să vedem rezultatul acestei anchete.

Petreceri. Timereimea universitară română din Cluj aranjează la 1 Martie în sala cea mare a Redutei orașenești concert imprevizibil cu dans, cu prea grațiosul concurs al mult stimatelor: D-șoara Virginia Gall, absolventă al conservatorului din Pesta; D-șoara Aurelia Gerbert, absolventa a conservatorului din Pesta; Doamna Victoria Popoviciu; D-șoara Ersilia Popoviciu, absolventă al conservatorului din București; Domnul Cornel Popoviciu și D-șoara Delia Olariu. În pauză se va juca „Căsușorul și Batașul“. Venitul curat este destinaț pentru înființarea unei biblioteci pe seama tinerilor universitari. — Societatea de lectură „Petru Maior“ din Budapesta invită la serava musicală imprevizibilă cu dans, ce se va juca la 26 Februarie st. n. 1903 în sala cea mică a „Hotelului Roial“. Începutul la 8 și jumătate ore seara. Prețul intrării: de persoană 3 cor., de familie 8 cor. Programe seara la casă. Răscumpărarea biletelor de invitare, precum și ofertele marinimoase sunt a se adresa la societate (IV. Molnár-u. 20., II., 10) — După cum suntem informați, deși petrecerea nu va fi de un caracter mai estins într-o cât la serata musicală amintită vor debuta numai membri de al societății, totuși comitetul aranjator își dă toată silința, ca să asigure petrecerii, ceea-ce privește întreg aranjamentul, o reușită dintre cele mai bune. — Casina română din Beiuș invită la petrecerea de dans, ce o va aranja Sămbăta în 14 Februarie n. în sala ospetăriei orașenești. Începutul la 8 ore seara. Prețul de intrare: de persoană 2 coroane, de familie după plac. Oferte marinimoase se primesc cu mulțumită. Comitetul.

Ghete de calitate bună ale lui Porter Vilmos sunt de bună seamă articlii cel mai de trebuință în orașul nostru. Se poate zice, că e o raritate, ca o fabricațiune să-și aște așe de iute drumul spre plăcerea publicului ca și ghetele aduse în circulațiune de firma Porter.

Răspândirea lor fără pereche se reduce la calitatea bună, la lucrul curat și mai ales la croiul cu gust, cari calități disting în deosebte ghetele lui Porter. În lumea de azi într'adevăr e un lucru de tot frumos, când o firmă neguțătorească se nisuește în tot chipul, ca să îndestulească pe cumpărători și că nu se abate nici cătu-l un fir de păr dela calea bună și frumoasă. Într'adevăr Casa lui Porter Vilmos merită în toată privința părtinirea cea mare a publicului, de care în totdeauna s'a bucurat.

Red. respons. Ioan Russu Șirianu.
Editor Aurel Popovici-Barciann.

Insertiuni și reclame.

Specialitate arădană este

„ELIT-KÁVEHÁZ“

local de petrecere pentru domni; muzică toată noaptea.

Buffetul este escelent. Beuturi gustoase, inoesebi viuri bune din patrie și străinătate. Prețuri moderate.

Se recomandă și celor din provincie.

902 2-2

Lövy Ignatz.

